Oana BUZEA

Trăsături comune şi specifice ale frazeologismelor antonimice în limbile engleză şi română

O.B. – lector univ., drd., Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti.

Antonimia lexicală şi antonimia frazeologică sunt cazuri particulare ale sensului lexical şi ale sensului frazeologic între care există asemănări şi deosebiri. Acelaşi lucru se poate spune şi despre antonimele lexicale şi cele frazeologice ale limbilor engleză şi română.

Printre tangenţe am putea menţiona:

1) Ambele presupun existenţa contrapunerii logice.

În general, antonimia se întâlneşte mai frecvent în cadrul unităţilor (lexicale şi frazeologice) ce semnifică noţiuni abstracte, spaţiale, noţiuni ce se referă la volum, calităţi, cantităţi, noţiuni temporale, obiecte şi fenomene ale lumii materiale, noţiuni ce numesc activităţi umane, sentimente, voinţa, dorinţa, starea omului ş.a. Antonimia atât lexicală, cât şi frazeologică presupune, în primul rând, existenţa contrapunerii logice, iar în limbă se întâlneşte acolo unde există opunerea polară a cuvintelor sau frazeologismelor.

Exemple din limba engleză: *obey – disobey, restive – compliant, to boss the show – play second fiddle* ş.a.

Exemple din limba română: *mare – mic, etern – temporar, a se aşeza – a se ridica, a pierde – a câştiga, a arunca ancora – a ridica ancora, cât roata morii – cât un grăunte de muştar, slab ca o scândură – gras ca un pepene, cu mâna plină – cu mâna goală* ş.a.

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

2) Ambele tipuri de antonime pot avea uneori câteva opoziţii antonimice; *hard – soft, liquid; call a spade a spade – beat about the bush, pass the bottle of smoke.* Exemple în limba română: *tare – moale, lichid; a spune pe şleau – a o lua pe departe.*

3) Atât antonimele lexicale, cât şi cele frazeologice redau noţiuni ce ţin de aceleaşi câmpuri semantice, dar cu valori denotative şi conotative plasate pe axe polare.

De exemplu, dacă opunem următoarele două frazeologisme: 1) *fly off the handle* şi 2) *work one's fingers to bone,* care redau acţiuni, ele nu vor fi antonimice, deoarece cele două acţiuni se deosebesc între ele: primul frazeologism semnifică noţiunea „a se supăra foc", „a se aprinde (de mânie)" şi caracterizează o stare psihică a omului, iar al doilea frazeologism înseamnă „a munci fără cruţare", ceea ce ţine de procesul de muncă a omului.

De exemplu:

1. „Nobody but an idiot like Alice would want to *fly off the handle* because Pat and me decide our love for ourselves" (J. Lindsay, *Betrayed Spring*, p. 124).

2. „Doesn't he drink every penny he can borrow or steal, and leave me to support the brat in my arms, which, heaven be praised, is none o'mine, but the strumpet as consorted with him afore he persuaded me to have him? Don't *I work my fingers to the bones* for the lazy spalpeen? Don't I..." (J. Greenwood, *The True History of a Little Ragamuffin,* p. 203).

Dar dacă frazeologismul *work one's fingers to the bones* va fi contrapus frazeologismului *twiddle one's thumbs* – „a trândăvi", „a tăia frunze la câini", „a sta cu mâinile în sân", atunci între ele se stabileşte un raport de antonimie, pentru că ele redau în limbă aceeaşi semnificaţie: atitudinea omului faţă de muncă, numai că într-un caz e vorba de acţiune totală, de muncă, iar în al doilea caz – de lipsa totală a acestei acţiuni.

De exemplu:

1. „Trench... No, ... It's nothing you can guess, Blanche. It would only pain you – perhaps offend you, I don't mean, of course that we shall live always on seven hundred a year. I intended to go at my profession in earnest, and *work my fingers to the bone*" (B. Shaw, *Widower's Houses*, p. 152).

2. „I've got to be busy, I can't sit down and *twiddle my thumbs*" (F. Norris, *The Pit*, p. 184).

Exemple în limba română:

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

„Când îţi scriu, parcă stau de vorbă cu tine! O fac cu plăcere, dar şi cu un soi de regret că nu prea am cu cine *tăia frunză la câini...*" (D.R. Popescu, *Oraşul îngerilor*, p. 91).

„Patruzeci şi opt de ani *a muncit pe brânci*" (Al. Sahia, *DRLC I*, p. 277).

Astfel, aspectul semantic al contrapunerii atât al cuvintelor, cât şi al frazeologismelor presupune şi asemănări, în cazul de mai sus e vorba de atitudinea omului faţă de muncă, şi deosebiri, acţiuni ce se află la polii opuşi ai aceluiaşi câmp lexico-semantic: a activa, a munci – a inactiva, a trândăvi, a lenevi.

4) Ca şi antonimele lexicale polisemantice, antonimele frazeologice polisemantice pot stabili relaţii opoziţionale în funcţie de numărul de nuanţe de sens.

De exemplu, frazeologismul polisemantic *a depune armele* are următoarele nuanţe semantice: 1) a se preda, a se declara învins; 2) a ceda în faţa argumentelor adversarului. Ambele nuanţe de sens ale acestui frazeologism sunt opozabile cu cele două nuanţe de sens ale frazeologismului: *a ridica armele:* 1) a începe lupta împotriva unui adversar; 2) a nu ceda în faţa argumentelor adversarului. Între aceste două frazeologisme se stabileşte un raport de antonimie completă.

Iată un exemplu de antonimie frazeologică completă în limba engleză: *of much account (of something)*: 1) ce are valoare, însemnătate; 2) a se bucura de autoritate, de stimă şi *of small account (of something):* 1) ce nu are valoare, însemnătate; 2) a nu se bucura de stimă, de autoritate. După cum se observă din exemplele de mai sus, ambele nuanţe de sens ale primului frazeologism se opun celor două nuanţe de sens ale frazeologismului al doilea.

În limba engleză se întâlnesc puţine perechi de antonime frazeologice polisemantice care ar avea un raport de antonimie completă, adică ambele nuanţe de sens s-ar opune complet. De cele mai multe ori, fiecare nuanţă de sens a unui frazeologism se opune altor frazeologisme. De exemplu, prima nuanţă de sens a frazeologismului *be all over oneself* „a se strădui din răsputeri, a nu jeli puterile" se opune frazeologismului *twiddle one's thumbs* „a trândăvi", „a lenevi", „a tăia frunză la câini" şi, în acelaşi timp, se opune frazeologismului *not to start a peg* „a nu face nimic", „a nu ridica niciun pai". Nuanţa a doua de sens a frazeologismului *be all over oneself* „a fi peste măsură de mulţumit", „a fi în culmea fericirii" se află în raport de antonimie cu frazeologismul *warm the cackles of one's heart* „a bucura, a încălzi inima, a produce o mare mulţumire, o mare bucurie". Nuanţa a treia de sens „a se purta arogant, înfumurat, a-şi da importanţă, a-şi da aere, a face pe grozavul, a-şi da ifose" se opune frazeologismului *be like a lamb* „a fi ca oiţa", „a fi smerit, supus".

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

Antonimia a două frazeologisme polisemantice e direct legată de nuanțele de sens pe care le posedă. Dacă aceste nuanțe sunt echivalente și independente, atunci o nuanță de sens poate avea antonim în sistemul semantic al altui frazeologism polisemantic, iar a doua poate să nu aibă antonim. Iar dacă nuanțele semantice sunt în relație de reciprocitate, atunci, de obicei, ambele nuanțe ale unui frazeologism stabilesc raporturi de antonimie în sistemul sensurilor celuilalt frazeologism.

Iată exemple:

Be (down) on the back (sau *lie on one's back):* 1) a fi pus tuș, a fi neputincios; 2) a se îmbolnăvi, a cădea la pat. Utilizat cu prima nuanță, acest frazeologism are câteva antonime: *win a victory* „a învinge, a obține o victorie (asupra cuiva sau asupra ceva)"; *gain a victory* „a obține o victorie (asupra cuiva)"; *win in a canter* „a câștiga (ceva) cu ușurință". A doua nuanță de sens se află în raport de antonimie cu frazeologismele: *be safe and sound* „bine și sănătos"; *be sound in wind and lamb* „complet sănătos, într-o stare fizică bună"; *be (as) sound as a bell* „a fi sănătos tun"; *be hole and hearty* „a fi plin de viață și sănătos"; *be alive and kicking* „viu și sănătos"; *be as right as rain (the nail)* „a fi complet sănătos"; *be (as) fit as a fiddle* „a avea sănătate bună"; *be (as) fit as a flea* „a fi sănătos deplin" ș.a.

În limba engleză contrapunerea poate avea loc între un frazeologism monosemantic și un frazeologism polisemantic. Asemenea cupluri de antonime frazeologice sunt puține în engleză. De exemplu: *be at someone's back and call:* 1) a fi cal de poștă (de dârvală), a fi om de alergătură la cineva; 2) a fi complet la dispoziția (cuiva); *put somebody in a bag* „a pune stăpânire pe cineva; a se isprăvi cu ceva sau cineva"; *keep a firm (or tight) hand on somebody:* 1) a ține pe cineva în supunere, a-l ține (pe cineva) sub călcâie; 2) (something) a-și promova ferm convingerile sale, a controla ceva; *be under somebody's thumb* „a fi complet în supunerea cuiva (în mâinile cuiva), a fi sub călcâiul cuiva" ș.a.

În limba română, în special, formează cupluri antonimice mai frecvent frazeologismele monosemantice. Iată câteva exemple: *a-și păstra calmul – a-și pierde calmul, a avea mână bună – a fi rău la mână, a păși cu stângul – a păși cu dreptul, a încurca ițele – a descurca ițele.*

5) O altă trăsătură comună a antonimelor lexicale și frazeologice rezidă în faptul că ele pot avea aceeași distribuție contextuală.

Acest lucru se observă, în primul rând, în cadrul unităților lingvistice (cuvinte și frazeologisme) monosemantice. Asemenea coincidențe au loc, de obicei, în limitele aceleiași clase lexico-semantice, aceleiași grupe tematice de cuvinte și de frazeologisme. De exemplu: *a good man* (om bun) – *a bad man* (om rău);

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

a good book (carte bună) – *a bad book* (carte proastă)*; fine weather* (vreme bună) – *bad wearther* (vreme rea) ş.a.

Unele frazeologisme pot să se combine cu două şi mai multe cuvinte, dar acest cerc de lexeme este aproape întotdeauna acelaşi. De exemplu: *against (*sau *for) a rainy day* „pentru zile negre" se întrebuinţează, de obicei, cu verbele *to lay up, to provide, to put, to save* (a stânge, a agonisi, a produce, a pune, a economisi). *The glad eye* „privire promiţătoare" se îmbină cu verbele *to get, to give; for a song* „fără valoare, neimportant" intră în distribuţie cu verbele *to buy, to get, to sell* (a cumpăra, a aduce, a vinde).

Pentru alte frazeologisme relaţiile în context se reduc la un singur cuvânt. De exemplu: *a lift in life* „ajutor, contribuţie" se îmbină cu verbul *to give; fit to kill* „nemăsurat, excesiv" – cu verbul *to laugh; to one's cost* „spre norocul său" – cu verbul *to know* „a şti".

Şi în limba română antonimele frazeologice, ca şi cele lexicale, se îmbină cu lexeme ce ţin de acelaşi câmp semantic: *a se acoperi de glorie* (în luptă, în muncă, în ştiinţă, în literatură) – *a se acoperi de ocară (de ruşine)* (în luptă, în muncă, în ştiinţă, în literatură); *a câştiga* (în luptă, în muncă, în ştiinţă, în literatură) – *a pierde* (în luptă, în muncă, în ştiinţă, în literatură); s-a dus (a plecat) *departe* – s-a dus (a plecat) *aproape*; s-a dus (a plecat) *peste nouă mări şi ţări* – s-a dus (a plecat) *la o aruncătură de băţ.*

6) Ca şi antonimele lexicale, antonimele frazeologice ţin de aceeaşi clasă lexico-gramaticală, adică se află în raport de corespondenţă cu aceleaşi părţi de vorbire: verbe, adjective, adverbe şi substantive. Investigaţiile noaste au demonstrat că, de obicei, antonimele frazeologice se află în relaţie de corespondenţă cu verbele, adjectivele, substantivele şi, rar, cu adverbele.

Antonimele frazeologice îndeplinesc aceleaşi funcţii sintactice ca şi părţile de vorbire cu care stabilesc un raport de corespondenţă. Astfel, funcţia sintactică de bază a antonimelor frazeologice verbale este cea de predicat, antonimele frazeologice adjectivale – atribut, antonimele frazeologice substantivale – subiect, antonimele frazeologice adverbiale – complemente, de obicei, circumstanţiale.

Şi în limba engleză, şi în limba română mai numeroase sunt antonimele frazeologice verbale. În limba engleză 70% de antonime frazeologice sunt verbale, în limba română 65%, antonime frazeologice adjectivale în limba engleză sunt 15%, iar în limba română 20%, antonime frazeologice substantivale sunt în limba engleză 5%, iar în limba română 10%, antonime frazeologice adverbiale sunt în limba engleză 10%, iar în limba română 5%.

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

Trăsăturile specifice ale antonimelor frazeologice se manifestă prin faptul că:

1) Antonimia frazeologică e mai săracă decât cea lexicală;

În limba română, de exemplu, la 100 de perechi de antonime lexicale revin în medie 17-18 perechi de antonime frazeologisme. Pentru a obține această cifră am selectat din *Dicționarul de antonime al limbii române* 400 de perechi antonimice lexicale mai uzuale și am încercat să vedem dacă pentru acestea există antonime frazeologice. Rezultatul a fost următorul. Pentru prima sută de antonime lexicale am găsit 16 perechi de antonime frazeologice, pentru a doua sută – 19, pentru a treia sută – 16 și pentru a patra sută – 15 perechi de antonime frazeologice.

În limba engleză la 100 de antonime lexicale, care alcătuiesc 50 de cupluri antonimice, revin 10-12 perechi de antonime frazeologice, ce includ până la 30-35 de frazeologisme.

Consecința acestei inegalități se răsfrânge direct asupra sferelor de realizare a antonimelor frazeologice, care-s mult mai restrânse decât sferele de utilizare a antonimelor lexicale.

2) Antonimele frazeologice sunt alcătuite din două și mai multe lexeme (elemente componente), și nu din morfeme, ca cele lexicale, constituind astfel unități structurale separate.

Atât în limba engleză, cât și în limba română cuvintele antonime sunt alcătuite din morfeme și constituie unități structurale integre. Antonimele frazeologice sunt formate din cuvinte și reprezintă astfel unități structurale separate (alcătuite din două, trei și mai multe lexeme).

Unitățile antonimice lexicale pot avea atât rădăcini diferite, cât și aceeași rădăcină:

abil – neîndemânatic; abstract – concret; avan – blând; a se agrava – a se ameliora; a admite – a respinge; adoptare – respingere; aici – acolo; acum – atunci ș.a.

abil – inabil; avantajos – dezavantajos; agresiv – neagresiv; a duce – a aduce; acoperire – descoperire; acordare – dezacordare etc.

Cupluri antonimice lexicale alcătuite din cuvinte cu rădăcini diferite în limba engleză: *guilty – innocent; south – north; victory – defeat; wide – narrow; high – low; big – little; long – short; early – late; rich – poor.*

Cupluri antonimice lexicale alcătuite din cuvinte cu aceeași rădăcină în limba engleză: *like – dislike; likeable – dislikeable; likings – disliking.*

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

Analiza materialului faptic din ambele limbi a demonstrat că antonimele frazeologice se clasifică în funcție de structura lor în:

1. Antonime frazeologice cu aceeași structură morfologică.

Exemple în limba engleză: *be in harmony with something – be out of harmony with something.*

Exemple în limba română: *a cădea în labele* (cuiva) – *a scăpa din labele* (cuiva); *a descoperi adevărul – a ascunde adevărul; a fi în relații bune – a fi în relații rele* ș.a.

2. Antonimele frazeologice cu structuri morfologice diferite.

Exemple în limba engleză: *be at odds with something – be in tune with something.*

Exemple în limba română: *a scoate în vileag – a ascunde sub șapte lacăte; a fi tare de inimă – a fi fricos ca un iepure; a se face negru ca pământul – a se face alb ca varul; a fi cu caș la gură – a avea gâsca în barbă; a se mânca ca câinii – a trăi în dragoste* ș.a.

3) Antonimele frazeologice au valori conotative și de aceea nu pot fi utilizate în toate stilurile limbii respective.

Multe antonime lexicale, fiind neutre din punct de vedere stilistic, pot fi utilizate în diferite stiluri ale limbii: beletristic, publicistic, științific, oficial-administrativ ș.a. În special, antonimele lexicale contribuie la crearea unor figuri de stil precum: oximoronul, antiteza ș.a.

Antonimele frazeologice au în majoritatea cazurilor valori conotative bine conturate și de aceea ele nu pot fi utilizate în toate stilurile. De obicei, antonimele frazeologice se utilizează în stilurile beletristic și publicistic și doar cu anumite excepții ele pot fi folosite în celelalte stiluri.

4) În comparație cu antonimele lexicale, cele frazeologice se utilizează foarte rar în același context.

De exemplu:

„Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și *rea la inimă*. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și *bună la inimă*" (I. Creangă, *Scrieri*, p. 197).

„Pentru babă, fata moșneagului *era piatră de moară în casă*, iar fata ei, *busuioc de pus la icoană*" (I. Creangă, *Scrieri*, p. 197).

5. Numărul antonimelor frazeologice care nu au corespondențe semantice printre antonimele lexicale este destul de mare. Fenomenul invers, când an-

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)

tonimele lexicale nu au corespondente printre frazeologisme, se întâlnește cu mult mai des datorită faptului că numărul de antonime lexicale depășește cu mult numărul antonimelor frazeologice.

6. Seriile sinonimico-antonimice frazeologice sunt mai puțin numeroase în comparație cu cele lexicale.

Lingvistul Gh. Colțun, analizând un număr considerabil de antonime frazeologice, a stabilit doar 26 de serii sinonimico-antonimice în limba română.

7. Nici în limba română, nici în limba engleză nu am atestat exemple de enantiosemie în cadrul antonimelor frazeologice. Enantiosemia este specifică, cu anumite excepții, doar cuvintelor, unităților lexicale. Și în ale limbi, de exemplu rusă și germană, fenomenul enantiosemiei este extrem de rar.

În concluzie, am vrea sa menționăm ca cele doua tipuri de antonimie lexicală și frazeologică nu constituie domenii izolate, pentru ca ele se completează reciproc, lichidează lacunele din ambele sisteme ale unităților polare ale limbilor engleză și română.

Bibliografie

1. M. Bucă, I. Evseev, *Probleme de semasiologie*, Editura Facla, Timișoara, 1976.
2. Gh. Colțun, *Particularități lexico-gramaticale și semantico-stilistice ale frazeologismelor în limba română*. Autoref. tezei de dr. hab. în filologie, Chișinău, 2002.
3. Gh. Colțun, *Frazeologia limbii române*, Editura ARC, Chișinău, 2000.
4. Gh. Colțun, *Antonimia frazeologică,* Omagiu profesorului Ion Ciornâi, Chișinău, 1999.
5. L. Groza, *Câteva paralele frazeologice* // „Limbă și literatură", 1987, nr. 3, p. 321-326.

BDD-A20571 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:42:39 UTC)